

un diàleg entre Jesús i Pilat, que dona idea de com estaven les coses abans del cristianisme. Pilat pregunta a Jesús quins són els seus seguidors, i Jesús contesta que són els qui escolten la veritat. La reacció de Pilat en sentir aquesta resposta és contundent, diu: «La veritat?... I què és la veritat?». Avui, aquesta reacció és inversemblant; tothom pot estar equivocat en el què pot ésser veritat en un cas concret, però tothom sap que hi ha una veritat; a ningú no se li ocorre preguntar què és la veritat.

En aquell temps no n'hi havia cap de noció, perquè només era veritat allò que volia que en fos l'home que manava i que tenia a la mà la força per a imposar el seu criteri, tant si era exacte com si era equivocat. I amb la llibertat succeïa el mateix. Els romans, que formaven el poble més civilitzat de l'època, en els seus primers dies, la van definir d'una manera ben típica, dient en el seu llenguatge llatí: *sic volo, sic jubeo*, «així ho vull i així ho mando», i encara aquesta afirmació la completaven amb l'afegiment de «ho mando perquè tinc força per fer-me obeir». La llibertat era, doncs, una antilibertat, perquè només en podia fer ús el qui manava, impedit que en fessin ús els qui no pensaven com ell.

Per aquest motiu, la màxima grandesa d'aquella època consistia sovint en la màxima brutalitat. Alexandre el Gran acomplí l'epopeia d'endinsar-se en la desconeguda Àsia. I per dur-la a terme, calgué terres, esclavitud reis i pobles i esclafà allò que feia nòia al seu pas, sense més raó que aquesta de «així ho volia». De retorn, es va trobar cansat, sense energies i, per a recobrar-les, ordenà al seu matge que les hi retornés. No ho aconseguí, i el féu morir, no pas amb una mort qualsevol, sinó amb les mateixes maneres, un rengle de les seves peroracions, com la més cruel i espantosa de les utilitzades per als esclaus: la crucifixió. Tamerlan el Gran, envai amb les mateixes maneres, un renble de terres orientals. Un dia es va agradar d'una població conquerida per a reposar-hi; tenia les defenses esfondrades i per a dormir tranquil, féu degollar als seus habitants, homes, dones i criatures, i amuntegà els cadàvers en forma de muralles al seu entorn. Herodes el Gran, féu matar el seu fill segon perquè temia que li cobegés el tron; després al seu fill major; després a la seva mare perquè no l'afligís, i després als seus parents. Un dia sentí dir que en un poble, Betlem, havia nascut un infant que, segons les enraonies de la genteta, havia d'ésser rei, i per prevenir-se'n, féu degollar a tots els qui tenien aproximadament aquella edat. Neró, volgué esdevenir el millor poeta del món, i per a inspirar-se i cantar un cant trágic, va incendiar Roma.

En el segon període d'escamoteig de la llibertat, el que comença amb l'absolutisme del segle XVI, l'avenç de la civilització no permetia aquestes cruces, però tanmateix en succeïren algunes de coses. El nom de Lluís XIV és indesligable del record de la «màscara de ferro», un presoner confinat en una illa amb la cara coberta per un casc de ferro, i d'un misteri que encara no s'ha pogut posar en clar. Bismark, segur de la força militar que havia organitzat per esclafar a França, es va prendre la llibertat de falsificar un famós telegrama que fou pretext per començar la guerra en la qual va derrotar-la. Les expulsions en massa, brutalment violentes, de polonesos, lituans, estonians, i de l'Hongria dominada per la Rússia comunista, són com les del temps antics anomenats

"EL MAR", DE BLAI BONET

per JORDI ARBONES

L'artista contemporani, sobretot l'escriptor, ha seguit dues tendències marcades respecte de les exigències circumstancials que han fet pressió sobre la seva obra. L'una ha estat la introversió, la qual l'ha menat a tancar-se dins d'un món irreal, creat a la seva mida, oblidant-se dels fenòmens quotidians de la realitat. L'altra ha estat la de copsar només aqueixa realitat sense escoltar cap inquietud interior, aconseguint així una crònica eixuta i freda. Segurament és una mica exagerada aqueixa divisió i difícilment trobaríem un escriptor que hagués reeixit completament i única en qualsevol d'ambdues tendències. I encara, acceptant que això fos possible, potser hauríem de considerar si aqueixa crònica purament objectiva o subjectiva mereixeria el nom d'obra d'art. L'obra d'art és feta de selecció i barreja. L'artista no pot silenciar la realitat exterior o la seva vida interior sense atemptar contra la veritat. Altament, no pot abdicar la seva responsabilitat quan el món li ofereix una realitat brutal, horrorosa, esfereïdora, silenciant simplement aqueixa realitat. Avui, més que mai, cal que l'artista sigui responsable de la seva missió. Avui, quan la veritat és tan difícil de descobrir i les valors més essencials són bandejades en nom d'aqueixes mateixos valors, és quan més cal que l'artista aporti el seu testimoni. I això no vol pas dir que hagi de condemnar res. L'artista, com diu Camus, "no és pas un jutge, sinó un justificador. És l'advocat perpetu de la criatura viva".

L'any 1957 li fou otorgat el premi de novel·la "Joanet Marlorell" a Blai Bonet pel seu llibre "El Mar". La lectura d'aquesta novel·la no és una tasca fàcil. "El Mar" és un llibre espès, difícil, però és també un testimoni. A través d'una atmosfera densa, angoixosa, de vegades irrespirable, ens desplaçem per les

bàrbars, amb la diferència que aquestes contemporànies, són fetes mirant de cobrir, en el possible, les aparences. Els poders autocràtics es qualifiquen a si mateixos de democràtics i els soviets russos es presenten insistentment com amants de la pau i de la llibertat. Els seus actes, encara que siguin «amanits», són considerats inhumans perquè no respecten la víctima, és a dir, l'home; o el que és el mateix, no tenen en compte que la llibertat es converteix en una antilibertat si no respecta la limitació que la humanitat.

La limitació és la mateixa llibertat en acció. Per aquest motiu, de la llibertat se'n pot dir convivència; penseu ella, el món cauria en un estat de guerra permanent, en el qual els homes ens aniríem devorant els uns als altres.

No sols és convivència, sinó també equilibri: aquell equilibri tan elemental que no permet el desorbitament que s'en diu abús. Una de les més clares intel·ligències que han conegut els temps, sant Agustí, va donar la fórmula: «estima i fes el que vulguis», és a dir, parteix de l'amor, no de l'egoisme, i fes el que millor et sembli.

pàgines d'aquest llibre tractant d'interpretar els símbols, les frases abstractes, el contingut conceptual, d'un subjectivisme adés atàvic, adés superdesenrotllat. Poc a poc descobrim unes ànimes torturades per la consciència del pecat i la inocència. Se'ns apareixen uns adolescents minats per la tuberculosi, fruit d'una infantesa pronyada de privacions. Les víctimes més castigades d'una guerra imprevisible i estranya a la seva pròpia personalitat. Espectadors silenciosos dels actes més inhumans. Mancats d'un suport moral més ferm, tracten de cercar, infructuosament, en el sediment d'una religió anacrònica, la resposta als seus dubtes i la justificació dels seus pecats. Malgrat el seu desig de purificació, són errorcats a cometre els actes més vils i les baixeses més repugnants. I tot fatídicament, sense esperança de salvació. Sols la mort els haurà d'alliberar del sofriment físic i de l'angoixa turmentadora del sentiment de culpabilitat. Primer el crim, després el suïcidi.

D'aquesta forma s'alça aqueix llibre com un crit, atestimoniant la tragèdia de "la guerra que ve després de tota pau". I l'autor, fidel a les seves conviccions, malgrat tot, encara intenta de justificar el seu Déu de bondat (un Déu totpoderós que no ha pogut evitar la depravació i destrucció d'uns éssers innocents que mai no han conegut ni la salut ni la felicitat) en la figura del sacerdot del santuari. No gens menys, amb aquest personatge, aconsegueix demostrar, sense voler-ho segurament, la fallida de la religió davant els autèntics problemes de la naturalesa humana. Ell mateix, el sacerdot, és un fracassat. Amb tot i conèixer les misèries d'aquells "àngels del mal" és incapaç o impotent de donar-les la mà i treure'ls del pou on es troben submergits. Tanmateix no ho intenta. Tot el que fa, un cap consumat el drama, és demanar

perquè l'estimació als altres t'impedirà d'abusar. L'abús ensorra tot allò que toca, perquè és un egoisme, un antianior.

El llenguatge diplomàtic té una dicció que demostra com, en referència a la llibertat, fins la intuïció ho fa saber. És un llenguatge en el qual és corrent la frase «si em permeteu, em prendré la llibertat de tal cosa». El seu sentit és el de «estic tan convençut que dec respecte a la vostra llibertat de no contestar el que us vaig a preguntar, que tot i la meua de fer-vos la pregunta, us en demano permís». La política francesa correspon a aquesta frase amb la de *je vous en prie*, que equival a dir: «estic tan resolt a respectar la vostra de preguntar-me, que us prego ho feu».

Quan se senten aquestes formes de conversa, instintivament hom diu del qui les empra, que és molt persona; un elogi sadollat d'humanisme.

El nostre poble ho expressa amb un conegut adagi: «Allò que no vulguis per a tu, no ho vulguis per a ningú». I tot el que es digui de la llibertat ha de partir-ne, perquè humanament, llibertat, convivència i equilibri són conceptes sinònims.

Catalunya, 89 (maig 1961), p. 3-4

perdó per a les víctimes, perquè "no saben el que fan". És pales l'absurd de l'existència humana reflectida en les imatges d'aquells éssers que només han viscut per a conèixer el mal, i és pregonia la caducitat d'una moral que no va poder-los salvar de la tragèdia.

Sabem que Blai Bonet va ingressar molt jove al seminari i en acabar el vuitè curs de la carrera va haver de renunciar a prosseguir-la a causa d'una greu malaltia. Va passar deu anys en diversos sanatoris i residències muntanyenques. Deducir de tot això la possible qualitat biogràfica de la seva novel·la és fàcil, i més si tenim en compte el que ell mateix confessa en la coberta del llibre: "... vaig escriure les planes que segueixen, un senzill testimoni meu i d'altres companys que, en les lèies i en la pell, han sentit les paraules del príncep d'aquest món a un personatge d'aquest llibre: —Això és la guerra que ve després de tota pau, aquesta guerra que penetra en la terra, crea coves obscures i exalta la luxúria. Com el mar". Resultaria difícil, però, descobrir-lo en algun personatge determinat. Més aviat creiem que l'autor s'ha reflexat, com en un joc de miralls, en tots els personatges. Això potser ho confirmaria el fet de la similitud de les idees que els asselgen, encara que des d'angles diferents. Ens podem guiar, també, per l'estil emprat. La semblança en la manera de parlar, de pensar i de sentir de tots els personatges fa sospitar en una intenció, per part de l'autor, d'amalgamar els seus propis pensaments i experiències en una forma única dintre la diversitat. No cal dir fins a quin punt ens pot ésser permès veure una experiència personal i a parlar de quin altre hem de veure el joc de la imaginació o el fet merament especulatiu. Podríem fer un esbós d'anàlisi dels capítols darrers sense creure, tanmateix, que els esdeveniments del llibre tinguin res a veure amb fets reals. Més aviat, gosariem dir, serveixen per a exposar una concepció del sentiment de culpa a través de dues personalitats distintes. Manuel Ramallo decideix assassinar Eugeni Morell, el causant de la seva depravació, com si amb aquest acte s'hagués d'alliberar de l'estigma que marca el seu destí. Manuel Tur, víctima al seu torn de l'instint de perversió de Ramallo, incapaç de suportar la pèrdua de la seva puresa, i guiat també per la creença d'obtenir l'alliberament de la seva culpa, crega aquest darrer. Però mentre Ramallo troba natural el seu crim, i només s'esvera en adonar-se del seu poder de destrucció, Manuel Tur tot just acaba de matar el seu company, se'n penedeix i desitja que la seva fe el torni a la vida. Segueix essent innocent, com ho és de la seva epilèpsia i com ho és d'haver nascut en un món pertorbat per les guerres i els odis. I seguirà essent-ho quan decidirà que l'únic mitjà d'aconseguir la redempció de la seva culpa és el suïcidi. D'aquesta forma, suïcidant-se, afirma, no sols la seva innocència, sinó el seu concepte de la justícia. Amb el seu suïcidi paga la pena que mereix per l'únic acte del qual n'és responsable: l'assassinat. D'ací que pugui semblar incongruent el prec del sacerdot en el darrer ca-

pítol: "Perdona les víctimes... No saben el que fan", doncs això presuposa que les considera inconscients dels seus actes, mentre que amb llurs decisions ens demostren que és ben a l'inrevés.

"El Mar" és un document que registra una època i justifica les acions de l'adolescència que va haver de viure-la. Això és el que ens ha interessat i el que hem volgut destacar en

HUMOR GRIS

En el capvespre celestial, darrera el taulell de marbre. Sant Pere fa petar una becaïna, mentre el serafi de guàrdia escriu a màquina el "part." d'entrades del dia. La commolència del Porter Celestial i l'activitat burocràtica del serafi s'interromp en sentir com, suauement, hom tusta a la porta: ¡Pam, Pam!

—¿Qui és? —fa Sant Pere, tot entrellucant per la finestreta.

—Sóc Mestre Pau Casals.

—¡Caram! ¡Què diu! ¡L'esperàvem amb candeletes! —fa emocionat Sant Pere—. Passi, passi; segueix, don Pau.

I, després d'una pausa breu, plena de mirades encuriosides d'abdues bandes, Sant Pere parla:

—¿Vol fer el favor d'ensenyar-me els documents? Es un formulisme, ¿sap?

—¿Quins documents?— respon sorpresa l'ànima del Mestre.

—El passaport, la cèdula qualsevol document amb foto i impressions digitals. És un requisit indispensable per entrar al Paradis.

—segueix Sant Pere amb to d'excusa—. El reglament és rígid ja que les animetes no tenen presència corpòria física, i per tant fóra massa planer fer-nos passar gat per llebre. Per això, la Superioritat —diu fent mitja genuflexió— ens fa exigir plena identificació dels aspirants.

—¡Home, sí que em deixa parat! ¡A mi no m'han dit res d'aquest tràmit. Ha estat tot tan ràpid, tan insensible i suau! Miri, jo aquí —i ho sento molt— de paper no en porto cap. ¡Ara se m'acut que podria identificar-me tocant el violoncel, si és que el reglament admet aquesta mena d'identificació; i consti que li ho dic per facilitar les coses sense orgull ni ànim d'ofendre ningú!

—¡Sí és una idea magnífica! —i crida:

aquest comentari, si bé l'enfocament de certs aspectes de la guerra civil ens ha semblat una mica parcial (i per aquesta banda no el considerem tal document). Creiem, però, que aqueixa parcialitat ha estat el motiu pel qual la novel·la ha passat la censura, l'estricta censura franquista, i ha vist el llum en lletres de millor. No arriscarem, no obstant, cap suposició, (tal volta gratuïta) respecte en aqueixa qüestió.

"¡Gabriel! ¡Fes portar un violoncel de seguida!"

—¡Ja l'entenc, i li ho agracio, sant cristià! Mentre "sotto voce" diu al serafi:

—Tindrem concert de primera, ¡i gratis!

Al cap d'un moment. Sant Pere i una colla de benaurats habitants de les altres estances, que vagaven pels volts de la porteria, escoltaven embadalits el *Cant dels ocells*. En acabar, entre frenètic batre d'ales, Sant Pere amb llàgrimes als ulls, abraça Mestre Casals tot dient:

—¡Passi, passi, don Pau! I moltes gràcies. Feia eternitats que no escoltava una música tan dolça! ¡Ningú més que vostè no pot fer-ho així!

Encara no s'havia refet de l'emoció, quan truquem de nou a la portalada.

—¿Qui és?

—Sóc Pau Picasso.

Sant Pere fa un bot i salta del tamboret.

—¡Quin dia! ¡Els dos Paus més importants de tota la història, amb perdó del meu col·lega i fundador de l'Església!

I entra Picasso amb short, calva i el seu colom, igual que a les revistes franceses. I Sant Pere li demana els documents, i Picasso no en dun, i també es porprèn de l'exigència burocràtica. I es repeteix l'escena anterior, que Sant Pere reforça explicant l'arribada de Casals pocs minuts abans.

—I s'ha identificat tocant el violoncel —acaba.

—Doncs si és així —respon Picasso— jo potser podria identificar-me amb una pissarra i un tros de guix!

—Ja ho crec —diu Sant Pere, que ja pensa on col·locarà una obra maestra de firma tan cotitzada. I crida Gabriel novament, i li porten els estris necessaris. I Picasso d'una revolada fa quatre gargots genials. I Sant

L. R. 9 - RADIO ANTARTIDA

IRRADIARA A PARTIR DEL PROXIM
DIA 1er. DE JUNY LES AUDICIONS DE

L'HORA CATALANA

TOTS ELS DIMARTS I DISSABTES
DE LES 22.30 A LES 22.55 HORES